

Маловічко О. В.

ДЕРЖАВА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ САМОРЕГУЛЯЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ОРГАНІЗМУ КРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню змісту і подання механізму реалізації синергетичного/самоорганізаційного потенціалу держави, що реалізується завдяки наявності системи функціональних органів між державою і громадянським суспільством, які є рівноправними партнерами у створенні і відтворенні системи саморегуляції соціального організму країни. Проаналізовано зв'язки між державою і громадянським суспільством: структурні, взаємодії, конфлікту, породження, перетворення, функціонування, розвитку, управління і корекції.

Ключові слова: держава, соціальний організм, країна, громадянське суспільство, саморегуляція.

Актуальність теми обумовлена сучасним станом розвитку суспільства – переходом до інформаційної стадії розвитку, поглибленням глобалізаційних процесів, розвитком громадянського суспільства, створенням наддержавних утворень та актуалізацією потреби української громади у з'ясуванні перспектив, місця і ролі інституту держави у сучасному соціальному світі. За таких умов постає питання про подальшу долю держави як політичного утворення і її власні перспективи в умовах саморозгортання глобального громадянського суспільства, що нині спостерігається на теренах так званої старої Європи.

Держава як політичне утворення, як апарат управління суспільством розглядається в багатьох суспільних науках. Такі дослідження розпочалися ще в Стародавньому Китаї (конфуціанство, легізм), розповсюдилися в концепціях стародавніх мислителів, зокрема Платона і Аристотеля, продовжилися в теоріях держави і права (Ф. Аквінський, Т. Гоббс, Л. Гумплович, Г. Спенсер, К. Маркс, Ф. Енгельс, Л. Петражицький та ін.). Не залишилися осторонь і роботи політологічного плану (К. Гаджієв), а також дослідження з політичної соціології (наприклад, М. Вебер).

Матеріал для дослідження держави в контексті синергетичної парадигми знаходимо у роботах Л. Бевзенко, В. Беха, В. Вайданича, В. Вандишева, В. Василькової, І. Добронравової, О. Князевої, С. Колеснікової, М. Кузьміна, С. Курдюмова, В. Лук'янца, Г. Малинецького, А. Назаретяна, В. Ніколко, Дж. Ніколса, В. Пилипенка, В. Піддубного, І. Пригожина, М. Поповича, Г. Рузавіна,

І. Стенгерс, Г. фон Хайєка, Г. Хакена, В. Цикіна, І. Черненка, В. Шевченка та деяких інших дослідників.

На фоні майже повної відсутності спеціальних досліджень, присвячених проблемі держави як складовій системи саморегуляції соціального процесу, окремо треба розглядати ідеї, подані у роботах В. Беха, В. Вернадського, В. Келасьєва, Н. Крохмаль, В. Мазура, М. Сетрова. Наприклад, у дослідженнях В. Вернадського висвітлюється ідея ноосферичного походження соціального процесу. У той час, як провідні ідеї В. Келасьєва торкаються основ розуміння ноосоціогенезу як унікального та саморозвивального процесу, головна ідея М. Сетрова полягає в обґрунтуванні функціональної теорії організації соціальних систем різного призначення та масштабу. Монографічні дослідження В. Беха чи не єдині з присвячених механізму самоорганізації соціального світу, функціонування якого протікає в організменній формі, а система саморегуляції розглядається ним як орган у структурі цілого – соціального організму країни.

Однак, незважаючи на матеріал, накопичений сучасною вітчизняною та світовою теоретичною думкою щодо аналізу держави, спроб філософського узагальнення з метою виявлення закономірностей становлення та розвитку синергетичного потенціалу держави з позицій саморегуляційного контексту не здійснювалося.

Отже, наше завдання полягає у тому, щоб на основі робіт В. Беха та інших дослідників проаналізувати існуючі зв'язки або функціональні органи організму країни як канали і механізми реалізації змісту синергетичного потенціалу держави.

Поняття «організму» увійшло в науковий обіг з появою органіцизму у ХІХ ст., яскравим представником якого був Г. Спенсер. Перші згадки про суспільний організм як форму існування людини зустрічаємо ще в давньоіндійських Ведах (близько 3,5 тис. років до н. е.). Думка про те, що світ людей являє собою взаємопов'язаний організм, простежується і в іншій давньоіндійській пам'ятці «Махабхараті» (перша половина І тис. до н. е.). В одному з її епізодів говориться про єдину духовну субстанцію, до якої сягають всі емпіричні явища.

Пізніше ця ідея була підтримана Платоном, Аристотелем, Т. Гоббсом, О. Контом, Г. Спенсером, К. Марксом, Ф. Енгельсом, В. Леніним, Е. Дюркгеймом та багатьма іншими філософами. У світовій соціології склався цілий напрямок, що одержав назву органічної школи.

У ХХ ст. ідеї органіцизму знайшли свої продовження у роботах В. Беха [23], який розробив і запропонував науковій громадськості концепцію соціального організму країни.

Для нас важливо те, що соціальний організм країни, як оригінальний зміст другої природи (соціального світу), має декілька форм проявів, а саме: сутнісну – у вигляді взаємодії людей між собою; функціональну – у вигляді людської діяльності; онтологічну – у вигляді суспільних відносин; логічну – у вигляді знань; субстанціональну – у вигляді інтелігібельної матерії; номенологічну – у вигляді фенотипічної інформації; суб'єктивовану – у вигляді природних або сутнісних сил особистості; об'єктивовану – у вигляді соціуму; фізичну – у вигляді слабого електромагнітного (лептонового) випромінювання.

Звернемось до унікальних функціональних органів – або зв'язків, що подані Е. Юдіним, а саме: структурування, взаємодії, конфлікту, породження, перетворення, функціонування, розвитку, управління і корекції.

Зв'язки структурування формують морфологічні канали буття і напрям, у якому синергетичний потенціал держави може реалізуватись. Вони створюють потенціал потенціалу держави. Це як вантаж, що піднятий над землею уже має, як відомо, потенційну енергію, яка може у будь-який момент перейти у кінетичну енергію і виконати роботу. Це як зайва фігура на шаховій дошці, що створює матеріальну перевагу одного гравця над іншим.

Цей тип зв'язків формує особливу морфологічну структуру у соціальному організмі країни, що отримала в науковій літературі назву гомеостат. Гомеостат це базисне функціональне поняття механізму обробки інформації. У живих системах гомеостат, на відміну від одиниці життя – клітки, виступає як інформаційна одиниця життя, тобто з його наявністю тільки забезпечується кругообіг нежиття [25, 172]. При аналізі процесу саморегуляції соціального організму ми не можемо нічого пояснити без використання гносеологічного апарату молодшої науки гомеостатики, що системно освоює не тільки орган саморегуляції гомеостату але і його функції.

Зв'язки взаємодії виникають між державою і громадянським суспільством на основі наявності двох форм влади – державної і недержавної – утворюють умови динамічної взаємодії, у результаті чого виникає така взаємодія, що створюється за особливими законами інформаційного спілкування.

Держава може реалізувати свій самоорганізаційний потенціал завдяки особливій якості директивної інформації. Це обумовлюється

двома обставинами. По-перше, така інформація постає перед нами як цінність. Це означає, що рух універсуму у вертикальній площині (нагадаємо, що ним може бути духовний розвиток людини, колективів, етносу, нації або народу) ґрунтується перш за все на зміні кількості і якості інформації. Останнє означає, що духовне життя розгортається в системі координат «цінності – сенс». Живий організм, як похідний від першої, матеріальної природи, діє в рамках дихотомії «потреба-активність». Нагадаємо, що в матеріальних формах життя цьому відповідають координати «простір – час».

По-друге, держава може і повинна виступати аттрактором у регуляції соціального розвитку, оскільки вона має ексклюзивне право на офіційне визнання пріоритету інтересів різних соціальних груп, що складають населення країни. Саме у цьому полягає сутність і зміст політичного керівництва. Для цього вона має: по-перше, право застосувати примус до непокірних; по-друге, інструменти такого впливу – так звані силові структури, у тому числі, армію, розвідку, контррозвідку, міліцію, службу державної охорони, СБУ та ін.; по-третє, специфічні форми державного регулювання на відміну від державного управління, що реалізується на основі так званого управлінського циклу.

Регуляторна політика держави, у якій виливається її синергетичний потенціал, детермінує зміст регуляторних актів та сферу адміністративних процедур, зокрема процедури погодження рішень органів влади, консультації з неурядовими організаціями, спостереження за виконанням ухвалених рішень, встановлення адміністративної відповідальності за порушення, в тому числі у сфері державної інформаційної політики.

Однак, потреби забезпечення ефективної життєдіяльності людини у соціумі вимагають від держави розумного алгоритму поведінки по відношенню до громадянського суспільства і вступу з ним у сталу взаємодію.

Зв'язки конфлікту викривають наявність суперечностей між поведінкою держави, що обумовлюється її стремлінням провести ті чи інші реформи в країні, і потребами громадянського суспільства. Конфлікти постійно виникають у будь-якій країні світу. Походження їх також може бути різним. Наприклад, майдани в Україні виникли як результат масового незадоволення громадянського суспільства діями вищого керівництва нашої держави. Наслідки останнього з них досі не отримали свого логічного завершення не лише для України, але й для світу в цілому, щонайменше для її сусідів.

Держава у такому випадку має знайти у собі сили переглянути власну політику і розробити якісно нову ідеологію, знайти сили і ресурси, тобто задіяти, а точніше – актуалізувати нові складові потенціалу або змінити напрями і алгоритми його застосування.

Розвиток кризових зв'язків між державою і громадянським суспільством веде до дезорганізації, що є діалектично протилежним явищу організації. Обґрунтовував його російський вчений А. Ахієзер [2]. Сенс дезорганізації у тому, що через неї суспільство інтерпретується з точки зору пронизуючих його ентропійних процесів, постійно порушуючи всі його параметри: форми відносин, елементи раніше сформованої культури, життєво важливі функції соціального організму. Дезорганізація певною мірою присутня завжди, але вона несе в собі небезпеку переходу через якусь межу незворотності.

Дезорганізаційні процеси в суспільстві є природними, об'єктивними, а тому складають необхідний елемент соціального розвитку. Їх природність зумовлена наявністю суперечностей, які досягають в системі різних рівнів інтенсивності. Проаналізувати та спрогнозувати дію всіх дезорганізаційних процесів принципово неможливо.

Отже, конфліктні зв'язки особливо при їх значному загостренні здатні звести на нанівець самоорганізаційний потенціал будь-якої держави, довести її до банкрутства і саморозпаду соціального цілого, як це у свій час сталося, наприклад, з Римською імперією або СРСР, або стати вірогідним приводом для воєнної експансії.

Зв'язки породження у структурі системи саморегуляції країни є каналами, по яким розгортається синергетичний потенціал держави. Держава є з ініціативами розбудови різних сегментів життєдіяльності громадянського суспільства і під нові потреби останнього цілеспрямовано проводить політику розбудови власної структури і накопичення власного організаційного потенціалу.

Модернізація державного устрою не може надто далеко випереджати розвиток громадянського суспільства, оскільки це веде до встановлення диктатури держави і породженню нового Левіафану.

Будучи концентрацією «спільної волі», держава – «Левіафан» зосереджує, як відомо з ідеї Т. Гоббса, в руках правителя (однієї особи або групи) всю суспільну владу, постає як «велика особа». Заперечуючи принцип поділу влади, Т. Гоббс наполягає на її єдності в усіх функціях, проголошує непідзвітність правителя громадянам, зобов'язання підлеглих визнавати себе відповідальними за будь-які дії влади. Єдність держави, суспільства, уряду, народу – центр, концепту

«Левіафана». Він не тільки не передбачає принципу народного суверенітету, а, навпаки, рішуче його заперечує [6].

За Т. Гоббсом, народ добровільно, за взаємною згодою передає, як відомо, раз і назавжди владу державі і тим самим відмовляється від власних свобод, визнає право суверена не тільки регулювати соціальні і майнові відносини громадян, а й визначати «зміст» їхнього духовного життя. «Левіафан» – цей «смертний бог» – поширює свої прерогативи на всі сфери людського буття [6].

Ця теза викликала різкі заперечення тих прихильників теорії «договірної держави» (Дж. Мільтон, Ж.-Ж. Руссо), які обстоювали принцип суверенітету народу, проголошували його джерелом і єдиним володарем владних функцій. За оцінкою Ж.-Ж. Руссо, гоббсівське розуміння держави прирівнює її до в'язниці, де роль головного тюремника виконує сам правитель [17; 18]. І це закономірно, оскільки у такому випадку самоорганізаційний потенціал держави значно обмежується якістю бюрократизованого апарату державних службовців, набуває одноманітності у методах і формах поведінки, губить динаміку перетворень у царині організації і модернізації соціального життя.

Зв'язки перетворення сприяють тому, що будь-яка упорядковувальна дія, поштовх до самоорганізації з боку держави не залишається без уваги з боку громадянського суспільства. Це обумовлено їх взаємозалежністю як морфологічних цілісностей, що перебувають у якості складових елементів у структурі органу саморегуляції соціальної системи.

Хоча є моменти коли громадянське суспільство може свідомо чи підсвідомо не виконувати закони, як це сьогодні відбувається в Україні або ігнорувати ініціативи держави, наприклад, держава розпочала війну, а народ країни її не підтримує. Але це як правило виключення.

Більш закономірною формою співіснування держави і громадянського суспільства є намагання перейти від неупорядкованого стану до більш упорядкованого. Перший стан визначається в термінах термодинаміки та теорії інформації як ентропія, а другий як негентропія. Нагадаємо, що ентропія в теорії інформації тлумачиться як міра невизначеності стану об'єкту або як міра браку інформації, якщо йдеться про соціальний організм як цілісну систему. Ентропія є функцією імовірності. Її значення наближається до нуля, якщо імовірність наближається до одиниці, і стає нескінченною, якщо імовірність дорівнює нулю [28, 690].

Зв'язки функціонування формують найбільш повний дискурс прояву синергетичного потенціалу держави, оскільки саме тут можна

знайти його різні варіації. При цьому самоорганізаційний потенціал, а потім і дія держави полягає у створенні унікального продукту – системи саморегуляції соціального цілого, що характеризується здатністю соціального організму країни самому впорядковувати свої суперечності, які спонтанно виникають у ході повсякденного життя людей. І робить вона це шляхом взаємоузгодження взаємодії людей між собою [12].

Зміст саморегуляції соціальної системи ми розглядаємо, вслід за Н. Крохмаль, не як сам по собі субстрат соціального явища, а як його внутрішній стан, сукупність процесів, що характеризують взаємодію утворюючих її елементів між собою і з середовищем та зумовлюють їх існування, розвиток і зміну; в цьому сенсі сам зміст саморегуляції виступає як процес локалізації соціальної взаємодії людей у просторі та циклізації у часі [12, 61].

Система саморегуляції соціального організму країни є сукупністю елементів та процесів мікрокосму, що набули буття для себе, є центром другої природи універсуму, в якому вся соціальна реальність об'єдналася й ідеалізувалася у ході локалізації соціальної взаємодії людей у просторі та циклізації у часі.

Найдовша локалізація соціальної взаємодії людей у просторі та циклізації у часі розпочалася з появою держави як історичної форми саморегуляції соціального організму країни. Хоча слід наголосити на тому, що тривалий час існували історичні форми архетипного рівня (Н. Крохмаль), проте ці форми носили характер постійного становлення та розвитку, оскільки людство в первісному суспільстві знаходилося в процесі антропосоціогенезу, результатом якого стала нормативна піраміда (В. Бачинін [3]), яка з остаточним завершенням процесу антропогенезу, перетворилася на систему соціальних норм, що регулювали і регулюють життя суспільства.

Зв'язки розвитку подають нам портрет синергетичного потенціалу держави завдяки таким соціальним явищам як «соціальна зміна», «трансформація» або «модернізація». Так, наприклад, вітчизняна дослідниця І. Предборська зазначила: «Вихідним поняттям соціально-філософського аналізу нестабільності суспільства варто вважати «соціальну зміну». На відміну від поняття «суспільний розвиток», яке вживається переважно у вітчизняній суспільствознавчій літературі, поняття «соціальна зміна» не передбачає однозначної зумовленості переходу від етапу до етапу, чіткої спрямованості розвитку, вивчає усе різноманіття можливих станів суспільства» [16, 6].

Поняття «соціальні зміни» було введено Г. Огборном в 1922 році і з цього часу використовується соціологією для аналізу соціальних

процесів. Українська дослідниця Н. Отрешко розподіляє соціальні зміни на трансформацію та репродукцію. Трансформація – це глобальні процеси, що відбуваються на макро- і мегарівнях, це якісні переходи від однієї стадії розвитку до іншої. Репродукування – це зміни, спрямовані на збереження існуючого ладу [15].

Наприкінці 90-х років XX ст. термін «соціальні зміни» в соціології було замінено на термін «трансформація». Трансформація (з латинської – *transformatio*) це один з термінів, що позначає перебудову, перетворення [19, 504]. Трансформаційний період у суспільному розвитку – це особлива стадія розвитку, в якій вимальовується своя структура, свій устрій, свої тенденції і методи регулювання. Трансформаційний процес за своїм змістом включає: заперечення суттєвих елементів минулого і їх подолання, висунування нових цілей та ідеалів, визначення способів і засобів просування до них.

Сутнісними характеристиками трансформацій є:

1. Інтегральна спрямованість постійно нагромаджуваних еволюційних перетворень і процесів.

2. Єдність дії в ході структурних трансформаційних принципів детермінізму, розвитку, стохастичності.

3. Багатоваріантність та ієрархічність еволюційних змін.

4. Єдність синхронних і діахронних перетворень.

5. Ймовірність висхідних (прогресивних) та низхідних (регресивних) ліній розвитку.

6. Наявність міри, рівнів складності та багатофазності структурних трансформацій.

7. Відносна інваріантність, ймовірність відтворюваності пройдених фаз і деструктивності структурних трансформацій [21, 131].

Крім структурних трансформацій, важливе місце у розбудові поняття «трансформація» займає теорія модернізації. Український дослідник М. Михальченко розглядає модернізацію як частину трансформації: «...Трансформація, зміни, розвиток можуть бути зорієнтованими куди завгодно: вперед, назад, в сторону, по колу та інше. Модернізація орієнтує суспільство і його структури, сфери на вдосконалення, просування вперед, на розробку та реалізацію нових цілей, завдань, пріоритетів, стратегій. Модернізація – це творчо-перетворювальна функція (самоорганізаційного потенціалу держави – виділено авт.) розвитку» [14, 38].

Транзитологія як спеціальна наука про суспільні трансформації робить спробу розподілити соціальні зміни на глобальні трансформації, внаслідок яких виникають зовсім нові соціальні умови, стани суспільства, соціальних інститутів, соціальних структур, і прості

трансмутації, що спричиняються лише модифікацією та реформуванням існуючого соціального порядку. Таким чином, з погляду транзитології, трансформація – це якісні зміни в системі суспільства, це процеси, які супроводжуються істотною зміною всієї системи соціальної взаємодії, мереж взаємозв'язку елементів в ній та зміною їх функцій. Такі зміни стосуються підвалин соціальної реальності, адже їх наслідки позначаються на всіх сферах суспільного життя, трансформуючи його найважливіші характеристики. Трансформація – це перехід від накопичуваних ознак нового до порушення старих основ, становлення якісно нового стану або структури. Традиційно трансформація асоціюється з перехідним станом суспільства. «Соціальна трансформація – це період становлення нових соціальних форм, затвердження нових принципів соціального устрою, виникнення нових соціальних інститутів» [11, 86]. Період соціальної трансформації реалізується і у відповідному соціетальному стані. Соціетальний стан – це функціональна характеристика соціуму, в якій виявляються ті його глибинні особливості, завдяки яким соціуму притаманні ті чи інші сутнісні форми існування [8, 112].

Зв'язки управління подають нам унікальність взаємодії держави і громадянського суспільства як двох потужних і здатних до управління суб'єктів за принципом «суб'єкт – суб'єктних» відносин. Ми довгий час не могли досягнути явище саморегуляції соціального організму, оскільки цьому заважало тривале ігнорування офіційною «марксистсько-ленінською» філософією з суто ідеологічних міркувань кібернетики як науки, яка одна тільки й здатна розкрити генезу механізму управління як специфічної форми матеріального процесу (руху матерії), замкнутої інформаційними зворотними зв'язками, що забезпечують як збереження сталості системи, так і її саморозвиток [19, 293]. Як наслідок такого ігнорування, у філософській і економічній літературі все ще зустрічаються неадекватні визначення управління як лише несиметричного односпрямованого впливу суб'єкта на об'єкт.

У сучасній вітчизняній літературі цей недолік здається поступово долається. Так у працях В. Беха, Ю. Бех, що присвячені саморегуляційній парадигмі освіти як процесу і продукту концептуалізації управління галузю, у працях В. Беха і Л. Семененко, у докторських дослідженнях І. Шавкун [23] та Ю. Бех [4], які присвячені філософським проблемам соціального управління та деяких інших дослідників поступово формується погляд на соціальне

управління як на взаємодію двох і більше учасників за принципом «суб'єкт – суб'єктних» відносин.

Зв'язки корекції подають механізм взаємовпливу державної і недержавної влади один на одного за принципом зовнішнього зв'язку. На сьогодні ще багато авторів продовжують ігнорувати або ж просто не розуміти визначальної ролі зворотних зв'язків у процесах управління. За твердженням, наприклад, О. Крушанова, зворотній зв'язок «не є найістотною ознакою управління» [13, 247]. Більш того, і «Філософський словник» (1991 р.) [22] тлумачить управління без залучення понять зворотного зв'язку, адаптації та самоорганізації. Таке розуміння філософами явища управління лежить не в науковій, а, як і колись, в ідеологічній, конфронтаційній площині, оскільки все ще змістовними вважаються твердження, згідно з якими «на практиці спостерігаються два типи управління: стихійний і свідомий (плановий)». Ясно, що дотримуючись такої заідеологізованої методологічної настанови неможливо вийти на розуміння сутності явища саморегулювання для процесів саморозгортання соціального організму.

Корекція відбувається завдяки наявності не простого зворотного зв'язку, а негативного і позитивного зворотного зв'язку, що притаманні так званим функціональним системам. Вони притаманні будь-яким живим системам. Відкриття принципу зворотного зв'язку стало видатним відкриттям не тільки для розвитку техніки, але й мало винятково важливі наслідки для розуміння сутності процесів адаптації, управління і самоорганізації. Зворотні зв'язки є основним чинником у формуванні системних властивостей і тезаурусу систем у цілеспрямованій поведінці. Принцип зворотного зв'язку Н. Вінер називав «посохом сліпого» і «секретом життя», а французький біолог П. Латиль – «секретом загальної упорядкованості (організованості)». Будь-яка функціональна система при ефективному використанні негативного зворотного зв'язку стає самовдосконалюючою, розвивається еволюційно і не потребує перебудови.

Негативний зворотний зв'язок зазвичай стабілізує роботу системи, вона в такому випадку знаходиться у стані відносної динамічної сталості – гомеостазу. Позитивний зворотний зв'язок, як правило, призводить до нестійкої роботи системи. Нелінійний позитивний зворотний зв'язок часто супроводжується досягненням станів нестійкості, наслідки якої для людини можуть бути, в залежності від результатів, як бажаними, так і небажаними [9, 97-98]. Розвиток через нестійкість і наступне розгалуження (біфуркація) – це реальний феномен, і людина повинна з ним рахуватися.

На нашу думку, специфікою соціальних систем є те, що зворотний зв'язок здійснюється всередині соціальної системи в двох напрямках. В якості відправника і приймача сигналів зворотного зв'язку виступає в різних ситуаціях і керівна, і керована підсистема. Продукт діяльності (вихід) керівної підсистеми – нормативні акти, програми, звернення – може або бути прийнятий керованою підсистемою, реалізований безпосередньо у взаємодії (поведінка без зворотного зв'язку), або прийнятий як такий, що не відповідає актуальній меті, але здатний скоригувати мету функціонування керованої підсистеми у бажаному напрямку (позитивний зворотний зв'язок), або відхилений, як такий, що не відповідає меті керованої підсистеми (негативний зворотний зв'язок).

Таким чином, підбиваючи підсумки аналізу держави як складової соціального організму країни, слід зазначити наступне:

- по-перше, зміст держави презентовано як сукупність організаційних процесів, що забезпечується морфологічними органами, що входять до складу держави;

- по-друге, було проаналізовано різні види зв'язків між державою і громадянським суспільством: структурні, взаємодії, конфлікту, породження, перетворення, функціонування, розвитку, управління і корекції, що забезпечують співіснування державної і недержавної видів влади як складових системи саморегуляції соціального організму країни і утворюють потужне кратологічне поле, у межах якого саме й реалізується синергетичний потенціал держави.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку можуть містити аналіз критеріїв ефективності функціонування держави як складової системи саморегуляції соціального організму країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Абдеев Р. Ф.* Философия информационной цивилизации. – М.: «ВЛАДОС», 1994. – 336 с.
2. *Ахиезер А. С.* Дезорганизация как категория общественной науки // Общественные науки и современность. – 1995. – № 4. – С. 42-52.
3. *Бачинин В. А.* Философия права и преступления. – Харьков: Фолио, 1999. – 607 с.
4. *Бех Ю. В.* Філософський модус загальної теорії управління: монографія / Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – 476 с.
5. *Бех В. П.* Генезис соціального організму країни: Монографія. 2-е вид. доп. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 288 с.

6. *Гоббс Т.* Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского // Гоббс Т. Сочинения в двух томах. – Т. 2. – М.: Мысль, 1991. – С. 3-545.
7. *Горский Ю. М.* Гомеостатика: модели, свойства, патологии // Гомеостатика живых, технических, социальных и экологических систем. – Новосибирск: Наука, Сиб. отд., 1990. – 280 с.
8. *Донченко О.* Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення): Монографія / О. Донченко, Ю. Романенко. – К.: Либідь, 2001. – 334 с.
9. *Качуровський М. О.* Синергетика: нове мислення: Навчальний посібник / М.О. Качуровський, О.А. Наумкіна, В.О. Цикін. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004. – 128 с.
10. *Кондаков Н. И.* Логический словарь-справочник. – М.: Наука, 1975. – 720 с.
11. *Краснодембровский З.* На постмодерніських роздоріжжях культури. – К.: Основи, 2000. – 196 с.
12. *Крохмаль Н. В.* Історичні форми саморегуляції соціального процесу. – Запоріжжя: «Просвіта», 2004. – 144 с.
13. *Крушанов А. А.* К вопросу о природе управления // Информация и управление. – М.: Наука, 1985. – 285 с.
14. *Михальченко Н. И.* Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы? – К.: Ин-т социологии НАНУ, 2001. – 440 с.
15. *Отрешко Н. Б.* Концепції соціальної зміни в класиці соціології (історико-соціологічний аналіз) // Автореф. дис. ... к-та соц. н.: 22.00.01 / КНУ. – К., 1998. – 17 с.
16. *Предборська І. М.* Теорія соціальної зміни: соціально-філософський аналіз. Автореф. дис. ... д-ра філос. н.: 09.00.03 / КНУ. – К., 1993. – 23 с.
17. *Руссо Ж.-Ж.* Об общественном договоре, или Принципы политического права // Трактаты. – М.: Канон-Пресс-Ц, Кучково поле, 1998. – С. 195-407.
18. *Руссо Ж.-Ж.* Рассуждение о происхождении и основаниях неравенства между людьми // Трактаты. – М.: Канон-Пресс-Ц, Кучково поле; 1998. – С. 107-132.
19. Социология: Учебное пособие / Под ред. А.Н. Елсукова. – Мн.: НТООО «ТетраСистемс». 1998. – 560 с.
20. Стратегічне прогнозування політичних ситуацій та процесів: Монографія / за заг. ред. М.А. Лепського. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – 602 с.
21. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття: Кол. монографія / Під ред. М.О. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 1999. – 687 с.

22. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – М. : Политиздат, 1991. – 560 с.
23. *Шавкун І. Г.* Менеджмент як соціокультурне явище: соціально-філософський аналіз // Автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.03. – К., 2008. – Інститут вищої освіти АПН України. – К. : 2008. – 35 с.

Маловичко Е. В. Государство как составная часть системы саморегуляции организма страны.

Статья посвящена изучению содержания и представления механизма реализации синергетического/самоорганизационного потенциала государства, реализующегося благодаря наличию системы функциональных органов между государством и гражданским обществом, которые являются равноправными партнерами в создании и воспроизведении системы саморегуляции социального организма страны. Проведен анализ связей между государством и гражданским обществом: структурных, взаимодействия, конфликта, порождения, преобразования, функционирования, развития, управления и коррекции.

Ключевые слова: государство, социальный организм, страна, гражданское общество, саморегуляция.

Malovichko O. V. State as a self-regulation system of country's social organism component.

The present article is concerned with a research of the content and representation of synergetic / self-institutional state's capacity realization mechanism, which is realizing due to existence of functional bodies system between the state and civil society, both are equal partners in creation and reproduction of self-control system of a country's social organism. The object of the article is the patterns of synergetic capacity of the state formation and development in self-regulation paradigm. The analysis of communications between the state and civil society is carried out: structural, interactions, conflict, generation, transformation, functioning, development, management and correction. Each type provides coexistence of the state and non-state power as a component of self-control systems of a country's social organism and creates a powerful cratological field within which the synergetic capacity of the state is realized.

Keywords: state, social organism, country, civil society, self-regulation.

Артюшенко О.

СУЧАСНІ РИСИ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано сучасні риси української ментальності в контексті викликів глобалізації та інформаційної революції. Автор проводить